

Nhà giáo - Cán bộ lão thành cách mạng Phan Duy Huệ

Trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ của dân tộc, làng Xuân Tiêu, xã Hợp Thành là cơ sở cách mạng của huyện Yên Thành, đã có những người con trung kiên, cống hiến trọn đời cho sự nghiệp giải phóng giai cấp, giải phóng dân tộc. Trong những người con ưu tú của vùng quê đất học và cách mạng này có Phan Duy Huệ - một nhà giáo, cán bộ lão thành cách mạng trung kiên.

Trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ của dân tộc, làng Xuân Tiêu, xã Hợp Thành là cơ sở cách mạng của huyện Yên Thành, đã có những người con trung kiên, cống hiến trọn đời cho sự nghiệp giải phóng giai cấp, giải phóng dân tộc. Trong những người con ưu tú của vùng quê đất học và cách mạng này có Phan Duy Huệ - một nhà giáo, cán bộ lão thành cách mạng trung kiên.

Phan Duy Huệ (15/8/1901 - 12/9/1986) sinh ra trong một gia đình Nho học làm ruộng ở làng Xuân Tiêu, xã Hợp Thành, huyện Yên Thành, Nghệ An. Tiếp nối truyền thống hiếu học của dòng họ (có 1 cử nhân, 4 tú tài). Phan Duy Huệ vào học trường Sư phạm Huế, tiếp thu nhiều tư tưởng tiến bộ và tham gia các phong trào yêu nước của sinh viên, công chức ở Huế. Sau khi tốt nghiệp, ông được phân công về dạy tiểu học ở tỉnh Thanh Hóa.

Năm 1927, ông chuyển về dạy học ở Hoàng Trường, huyện Diễn Châu, Nghệ An, năm 1928, ông được kết nạp vào Việt Nam Thanh niên Cách mạng đồng chí hội trên một toa tàu hỏa bỏ không ở ga chợ Si do đồng chí Võ Mai (nguyên là Trưởng ban kiểm tra Tỉnh ủy Nghệ Tĩnh) tổ chức. Năm 1930, ông chuyển về dạy học ở làng Giai Lạc (xã Phúc Thành), sau đó về Trường tiểu học Pháp - Việt ở làng Phụng Luật, xã Hợp Thành quê hương ông. Ngôi trường này có nhiều giáo viên tiến bộ, giác ngộ cách mạng, ngoài dạy kiến thức còn truyền bá lòng tự tôn và yêu nước cho học sinh. Đến đâu Phan Duy Huệ cũng tuyên truyền lòng yêu nước và chủ nghĩa cộng sản cho nhiều tầng lớp: giáo viên, thanh niên, học sinh ở các địa phương nơi ông dạy học, nhất là ở Yên Thành. Tháng 10/1930, đồng chí Chu

Trang (làng Long Ân, huyện Diên Châu) và một đồng chí khác đã kết nạp Phan Duy Huệ vào Đảng Cộng sản Đông Dương (nay là Đảng Cộng sản Việt Nam). Để kỷ niệm sự kiện này, ông đã đặt tên người con gái đầu lòng của mình là Long (Long Ân).

Cũng trong thời kỳ này, Phan Duy Huệ có viết bài rồi gửi báo “Tiếng dân” ở Huế tố cáo tội ác tên tri huyện Phan Minh Bất cùng bọn nha lại và một số tổng Lý. Sau đó, tên tri huyện này phải đổi đi nơi khác. Ông cũng viết đơn tố cáo bọn quan dịch và lính tráng quấy nhiễu, hà hiếp dân chúng. Những năm 1930-1931, Phan Duy Huệ bí mật đi xe đạp rải truyền đơn từ làng Xuân Nguyên về công huyện đường đến nhà trạm huyện Yên Thành, còn các ông Nguyễn Định, Nguyễn Như, Hoàng Chương, Phan Đước rải truyền đơn ở cầu Muôn lên đến đình Trung. Ông có người con trai được sinh ra trong phong trào Xô Viết Nghệ Tĩnh đặt tên là Biểu (biểu tình) để kỷ niệm sự kiện trọng đại này. Thời kỳ 1936-1939, ông thường xuyên trao đổi tài liệu, sách báo bí mật của Đảng. Ông cùng Ngô Xuân Hàm, Trần Văn Khuông tập hợp thanh niên tiên tiến ở Giai Lạc, trường huyện và trong làng thành lập các đội bóng đá, đội văn nghệ diễn kịch, tuồng... tự biên tự diễn với nội dung ca ngợi truyền thống yêu nước nhằm lôi cuốn các tầng lớp có cảm tình để xây dựng cơ sở cách mạng.

Để củng cố cơ sở và chuẩn bị lực lượng đón thời cơ tổng khởi nghĩa, tháng 2/1945, đồng chí Chu Văn Biên và đồng chí Phan Phúc Tường về liên hệ với Phan Duy Huệ cùng một số tù chính trị mới được thả và cơ sở cách mạng còn lại ở một số làng, tổ chức cuộc họp tại bờ đê làng Xuân Tiêu để thành lập Việt Minh Yên Thành. Ông Phan Duy Huệ được bầu vào Ban chấp hành Việt Minh lâm thời huyện Yên Thành.

Ngày 9/3/1945, Nhật đảo chính Pháp, ở Xuân Tiêu có các ông: Phan Duy Huệ, Phan Đước, Phan Niệm cùng các ông ở Phụng Luật như: Lê Quế, Nguyễn Dung, Hoàng Huyền, Hoàng Tuấn, Phan Dư, Phan Huỳnh tổ chức vận động phong trào tương ái. Phan Duy Huệ đã viết “tối hậu thư” gửi cho phó chánh tổng yêu cầu

không nộp sưu thuế cho Nhật, không được hà khắc với dân chúng, không được khai báo các hoạt động của Việt Minh cho địch.

Để chuẩn bị cho vũ trang cướp chính quyền, một số vũ khí, súng ống được cất giấu trong gia đình ông. Phan Duy Huệ xuống Diên Châu nhận truyền đơn (qua ông Nguyễn Khôi). Tháng 6/1945, Việt Minh họp tại nhà cụ Tài (anh ruột Phan Duy Huệ) giao truyền đơn cho các ông Vũ Đề, Phan Niệm chuyển đi các nơi trong huyện. Ngày 21/8, ông xuống Diên Châu nhận 4 khẩu súng do Việt Minh huyện Diên Châu chi viện chuẩn bị cho ngày 24 và 25/8 khởi nghĩa cướp chính quyền ở Yên Thành.

Ngày 16/8/1945, tại nhà Phan Duy Huệ, Việt Minh huyện công bố lệnh khởi nghĩa của Việt Minh tỉnh. Việt Minh huyện đã lấy gia đình ông làm trung tâm liên lạc và địa điểm chỉ huy cuộc khởi nghĩa giành chính quyền. Nhiều cuộc họp bí mật đã được tổ chức tại gia đình ông để bàn kế hoạch cho cuộc khởi nghĩa.

Ngày 17/8/1945, tại sân đình làng Xuân Tiêu, dưới tán cây trôi đại thụ, đội tự vệ cứu quốc được thành lập. Sau khi đọc lời tuyên thệ, ông Ngô Xuân Hàm tuyên bố lệnh khởi nghĩa để xóa bỏ bộ máy chính quyền thực dân và phong kiến, thành lập Ủy ban nhân dân cách mạng lâm thời gồm 9 ủy viên, trong đó Ngô Xuân Hàm là Chủ tịch, Phan Vinh (em ruột Phan Duy Huệ) là Phó chủ tịch, Phan Phúc Tường là Ủy viên quân sự và ông Phan Duy Huệ là Ủy viên công an. Phan Duy Huệ là cán bộ lãnh đạo ngành an ninh đầu tiên của huyện Yên Thành. Là Ủy viên công an huyện, tháng 9/1945, khi có tin mật báo của tỉnh về việc lính Lê dương từ Nghĩa Đàn có khả năng về Yên Thành, ông cùng lực lượng tự vệ tuần tra canh phòng suốt ngày đêm rất cẩn mật để bảo vệ chính quyền non trẻ của huyện nhà.

Trong thời kỳ 1930-1931, nhất là đầu năm 1945 đến ngày khởi nghĩa giành chính quyền ở Yên Thành 25/8/1945, để đảm bảo bí mật, vợ con Phan Duy Huệ rất nhiệt tình phục vụ hậu cần, làm liên lạc cho cán bộ chỉ đạo khởi nghĩa. Vợ ông - bà Trần Thị Cung là chị ruột đồng chí Trần Văn Khuông, do chịu ảnh hưởng từ chồng và em ruột nên bà sớm cảm tình với cách mạng, tuy không trực tiếp đảm nhiệm các nhiệm vụ nhưng có công bí mật nuôi giấu nhiều cán bộ trong thời kỳ

khó khăn nhất: “...Hộp xong vào lúc nửa đêm, chị (vợ) Phan Duy Huệ nấu cho nồi cháo vịt, ai nấy húp vội bát cháo rồi về ngay trong đêm để chuẩn bị cho ngày khởi nghĩa....” (trích hồi ký của ông Ngô Xuân Hàm). Nguồn thu nhập từ đồng lương dạy học của ông và làm ruộng của gia đình đều tập trung nuôi cán bộ cách mạng. Bà nuôi dạy các con ăn học chu đáo để chồng an tâm dạy học và hoạt động cách mạng. Con cháu của ông bà đều thành đạt trên con đường học vấn với 2 giáo sư, phó giáo sư, tiến sĩ, 6 thạc sĩ và nhiều cử nhân, kỹ sư trên các lĩnh vực khoa học khác nhau.

Phan Duy Huệ đã vinh dự được Đảng và Nhà nước tặng thưởng, Huân chương Độc lập hạng Ba, Huân chương kháng chiến hạng Nhất, Huân chương chống Mỹ hạng Nhất, xứng đáng là một nhà giáo, cán bộ lão thành cách mạng, người cha mẫu mực nuôi dạy con cháu thành người, thành tài./.

Tài liệu tham khảo

1. *Lịch sử huyện Yên Thành*
2. *Lịch sử xã Hợp Thành*
3. *Lịch sử xã Phúc Thành*
4. *Phả tộc họ Phan làng Xuân Tiêu*
5. *Tiểu sử ông Phan Duy Huệ*
6. *Khuyến học làng và dòng họ Phan*